

پژوهشنامه فقهی ۹

دوفصلنامه علمی - تخصصی پژوهشنامه فقهی
سال پنجم، شماره اول، پاییز و زمستان ۱۳۹۵، پیاپی ۹
صاحب امتیاز: دانشگاه امام صادق (ع)
مدیر مسئول: دکتر حسین علی سعدی
سر دبیر: دکتر غلامرضا مصباحی مقدم
مدیر داخلی: حبیب حاجتمند

اعضای هیئت تحریریه (به ترتیب الفبا)

سید محمدرضا امام..... دانشیار دانشگاه تهران
محمدباقر باقری کنی.....استاد دانشگاه امام صادق(ع)
محمدجواد سلمان پور.....دانشیار دانشگاه شیراز
حسین علی سعدی.....دانشیار دانشگاه امام صادق(ع)
نصرالله شاملی.....استاد دانشگاه اصفهان
غلامرضا مصباحی مقدم.....دانشیار دانشگاه امام صادق(ع)
اصغر آقا مهدوی.....دانشیار دانشگاه امام صادق(ع)
سید علی حسینی.....استادیار دانشگاه امام صادق(ع)
حسین ناصری مقدم.....استاد دانشگاه فردوسی مشهد
سید ابوالقاسم نقیبی.....دانشیار دانشگاه شهید مطهری

۱۸۴ صفحه / ۱۵۰۰۰ ریال

امور علمی و تحریریه: دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد
تلفن: ۵-۸۸۰۹۴۰۰۱، داخلی ۳۷۴، نمابر: ۸۸۰۸۰۴۲۴
تهران، بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، دانشگاه امام صادق(ع)

Fiqh.journals.isu.ac.ir
Fig@isu.ac.ir

مدیریت امور فنی و چاپ: اداره کل پژوهش و نشر، اداره تولید و نشر آثار علمی،
تلفن: ۵-۸۸۰۹۴۰۰۱ داخلی ۵۲۸ - نمابر: ۸۸۰۹۴۹۱۵
E-mail: mag@isu.ac.ir

مدیریت توزیع و امور مشترکین: اداره توزیع و فروش
تلفن: ۵-۸۸۰۹۴۰۰۱ داخلی ۵۱۲ - نمابر: ۸۸۰۹۴۹۱۵

فهرست مطالب

- بررسی فقهی کاریکانور با تکیه بر قاعده هتک حرمت مقدسات ۵
حسینعلی سعدی / صادق الهام
- ضمان مالیت در هنگام سقوط یا نقصان آن با فرض بقاء عین ۳۳
اصغر آقا مهدی / مسعود جهان دوست
- وضع حقوقی ربای معاملی در فقه امامیه و حقوق ایران ۶۷
احمدعلی قانع / سجاد امینی هرنندی
- واکاوی ادله تکلیف کفار به فروعات در احکام شرعی ۸۹
میشم شعیب
- نگاهی به مفهوم و حکم فقهی تشبه به کفار ۱۱۷
محمدجواد فلاح یخدانی / محمدحسین علی پور انجایی
- حلول دیون در حقوق موضوعه ایران و فقه امامیه ۱۴۷
احسان محبوبی نیه
- کاربرد اشتراک ۱۷۵
- چکیده انگلیسی مقالات ۱۷۷

بررسی فقهی کاریکاتور با تکیه بر قاعده هتک حرمت مقدسات

حسینعلی سعدی*

صادق الهمام**

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۰/۰۳

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۷/۲۰

چکیده

کاریکاتور در جهان امروز از هنرهای پذیرفته شده می باشد و یکی از بهترین راههای ارتباط جمعی است. این هنر دارای انواع متعددی چون کاریکاتور چهره یا سیاسی یا روزنامه‌ای و غیره می باشد. هدف از کاریکاتور را اغلب طنز همراه با ایجاد تفکر در مخاطب می دانند. زادگاه این هنر در مغرب زمین بوده و برخلاف ادعای برخی که قدمت آن را بیش از هزار سال می دانند، دارای قدمت چندانی نیست. از آنجاکه از ویژگی های این هنر عدم قید و مرز می باشد باید دید که در جامعه دینی که با محوریت ارزش ها و مقدسات شکل گرفته است امکان ترویج کاریکاتور بوده و یا مستلزم هتک حرمت مقدسات خواهد شد؟ آیا می توان آن را به کل محکوم به حرمت یا حلیت کرد یا باید بین انواع آن تفصیل قائل شد. برخی به دلایلی چون حرمت به تصویر موجود ذی روح و یا ایذاء مؤمن برای استنباط حرمت ترویج آن تمسک نموده اند که هر یک از این دلایل اخص یا اعم از مدعی می باشد. قاعده هتک حرمت مقدسات که از قواعد مورد قبول نزد فقها است می تواند مستند مهمی در حرمت ترویج این هنر آزاد در جامعه دینی که با چهارچوب ارزش ها استوار است، باشد. در این تحقیق سعی بر آن است که تا ابتدا مستندات این قاعده بررسی شود سپس به بررسی این موضوع که آیا کاریکاتور از مصادیق این قاعده می باشد یا خیر پرداخته شده است.

کلید واژه

کاریکاتور، هتک، مقدسات، عرف خاص، عرف عام.

Saadi@isu.ac.ir

* دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق (ع)

** استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق (ع) - نویسنده مسئول

Elham.sadegh@gmail.com

ضمان مالیت در هنگام سقوط یا نقصان آن با فرض بقاء عین

اصغراقا مهدوی*

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۹/۱۷

مسعود جهان دوست دالنجان**

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۵/۰۲

چکیده

یکی از فروعی که در ذیل مبحث مقبوض به عقد فاسد توسط فقیهان مورد بحث قرار گرفته، مسئله ضمان مالیت در هنگام سقوط یا نقصان آن با فرض بقاء عین است و پرسش از آن است که در هنگام سقوط کامل مالیت یا نقصان آن، صرف بازگرداندن عین به مالک موجب برائت ذمه خواهد شد و یا اینکه فرد ضامن مالیت عین نیز می‌باشد؟ مطابق دیدگاه مشهور فقها در فرض نقصان مالیت، فرد ضامن مالیت نیست اما در فرض سقوط کامل مالیت، شهرتی شکل نگرفته است. نگارندگان معتقدند در فرض سقوط کامل مالیت، قول به ضمان مستند به ادله محکم‌تری است و در فرض نقصان مالیت، قول مشهور فقها قابل پذیرش نیست چراکه وجوه جمعی که توسط مشهور در مورد روایات متعارض این باب صورت گرفته همگی مبتلا به اشکال هستند و باید بین نقصان مالیت ناشی از تلف کامل یک صفت و عدم آن قائل به تفصیل شد.

واژگان کلیدی

سقوط مالیت، نقصان مالیت، ضمان، عین، قیمت.

* دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق (ع) Aamahdavy@yahoo.com

** دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه تهران - نویسنده مسئول

Jahandoost.s@gmail.com

وضع حقوقی ربای معاملی در فقه امامیه و حقوق ایران

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۸/۰۴

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۵/۱۸

احمدعلی قانع*

سجاد امینی هرندی**

چکیده

ربای معاملی به عنوان یکی از اقسام ربا، معاوضه مثلین با زیادی یکی از آن‌ها، به شرط مکیل یا موزون بودن است که حرمت آن در دین اسلام مسلم و مورد پذیرش فقهای اسلام است. در این مقاله، هدف بررسی و تبیین حکم وضعی ربای معاملی و اعتبار این گونه معاملات به لحاظ صحت یا بطلان آن، در فقه امامیه و حقوق ایران می‌باشد که در مورد حکم وضعی این نوع معاملات، بین فقها و حقوقدانان اختلاف نظر وجود دارد، ولی وفق نظر مشهور باید بیان نمود که ربای معاملی در تمام عقود معاوضی اعم از عقد بیع، صلح و دیگر عقود معاوضی جریان دارد و مخصوص عقد بیع نیست و این امر در حقوق ایران نیز به تبع از نظر مشهور فقهای امامیه، در ماده ۵۹۵ قانون مجازات اسلامی ایران (بخش تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ مورد پذیرش قرار گرفته است. همچنین در رابطه با صحت یا بطلان ربای معاملی نیز، بین فقها و حقوقدانان اختلاف نظر وجود دارد و نظر اقوی در این زمینه بر بطلان اصل معامله و مقدار زیادت حاصله در آن می‌باشد.

واژگان کلیدی

ربای معاملی، صحت، بطلان، فقه امامیه، حقوق ایران.

4ghane@gmail.com

* دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق (ع)

** فارغ التحصیل کارشناس ارشد حقوق خصوصی دانشگاه امام صادق (ع) - نویسنده مسئول

Sajadahisu@gmail.com

واکاوی ادله تکلیف کفار به فروع احکام شرعیه

میثم شعیب*

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۶/۱۴

چکیده

یکی از قواعد مهم فقه که ریشه در مباحث کلامی دارد، قاعده تکلیف کفار به فروع احکام شرعی است که از دیرباز مورد مذاقه فقیهان امامیه بوده است. نظر مشهور امامیه و اهل تسنن بر تکلیف کافران به فروع احکام همانند اصول بوده است. در پژوهش حاضر نگارندگان با بررسی ادله دو دیدگاه رایج به این نتیجه رسیده‌اند که یا ادله قائلان به عدم تکلیف کفار به فروع احکام از تقویت بیشتری برخوردار است و یا اینکه یک جمع میان این دو دیدگاه می‌توان انجام داد و اساساً نزاع آنها را یک نزاع صوری دانست و تکلیف کافران به فروع احکام، در عرض تکلیف آنها به اصول نیست بلکه در طول تکلیف به اصول است و عقاب آنها هم به خاطر عدم ایمان آنها خواهد شد.

واژگان کلیدی

قواعد فقه، تکلیف کفار، اشتراک احکام، کفار، احکام شرعیه.

* دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد

نگاهی به مفهوم و حکم فقهی تشبه به کفار

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۹/۱۲

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۴/۲۸

محمدجواد فلاح یخدانی*

محمدحسین علی پور انجایی**

چکیده

با توجه به اینکه در کتب فقهی، تنها به بیان مصادیق وارده در روایات در زمینه تشبه به کفار اکتفا شده است و بحث مستوفایی پیرامون مفهوم، ضابطه، حکم فقهی و ادله آن نشده است؛ این مقاله جهت تکمیل نقصان این مطلب به رشته تحریر در آمده است. بدین منظور ابتدا تشبه معنا شده و سپس گفته شده است که قصد فاعل، در صدق عنوان تشبه به کفار شرط است. در ادامه برای رسیدن به حکم فقهی مطلق تشبه به کفار، با توجه به متفاوت بودن منابع فقهی، به بیان و تحلیل آیات، روایات و قاعده نفی سبیل پرداخته شده و بیان گردیده است در صورتی که پیروی و همانندی از کفار فقط برگرفته از کفر آنها و شعائر آنها باشد محکوم به حرمت است و اگر جزء شعائر آنها نباشد گرچه مبعوض شارع است اما نمی توان حکم به حرمت نمود بلکه باید قائل به کراهت شد. بر این اساس اگر بر اثر گذشت زمان، مصادیقی از اختصاص و شعائر کفار خارج شود و فراگیر شود حکم حرمت از بین می رود زیرا موضوع حکم منتفی شده است.

واژگان کلیدی

تشبه به کفار، شعائر، نفی سبیل، حکم فقهی.

* دانشجوی کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق (ع)

12mj.fallah@gmail.com

** دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه مازندران

Mh.anjay@gmail.com

حلول دیون در حقوق موضوعه ایران و فقه امامیه

احسان محبوبی نیه*

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۰/۱۱

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۳/۲۶

چکیده

طبق نظر فقها و حقوقدانان با فوت و ورشکستگی، دیون اشخاص حال می‌شود. در باب حلول دیون میان فقها و حقوقدانان اختلافاتی وجود دارد. در مورد قلمرو حلول دیون، عده‌ای تمامی دیون و تعهدات را، چه این تعهدات قراردادی باشند و یا غیر قراردادی، در قاعده «حال شدن دیون مؤجل» جای داده و مشمول این قاعده (حال شدن دیون مؤجل متوفی و ورشکسته) دانسته‌اند. در حلول نسبی، تخفیفات مقتضیه موجب حلول می‌شود در حالی که در حلول مطلق، تخفیف و تنزیلی صورت نمی‌گیرد. بر همین اساس در باب حلول در بین قانون مدنی و تجارت تفاوتی نیست و در هر دو مبنا، حلول مطلق مورد پذیرش قرار گرفته است. این اختلاف ناشی از نگرش متفاوت فقها و علمای حقوق به معنا و مفهوم دین و تعهد می‌باشد. نظریه مختار در فقه امامیه آن است که احتمال تضییع حقوق دائن توسط وراث و نیز استناد به قاعده لاضرر در این زمینه قابلیت استناد ندارد؛ زیرا اولاً ضایع شدن اموال و ترکه به وسیله وارث جنبه احتمالی دارد و قابل اعتنا نمی‌باشد و لذا مفید علم است. ثانیاً همان احتمال - تضییع اموال - توسط خود مدیون و قبل از فوت نیز وجود دارد، زیرا اموال مدیون نیز وثیقه عمومی طلب بستانکاران است. لذا به صرف احتمال ضایع شدن اموال توسط ورثه نمی‌توان به استناد قاعده لاضرر و در دفاع از دائن حکم به حلول اجل داد. لذا طبق قاعده «الاجل قسط من الثمن»، طرف مقابل متوفی به عنوان متعهدله اجل، برای اخذ اجل از متعهد، بخشی از ثمن را هزینه نموده است و لذا عدم بقای اجل، محکوم به داراشدن بلاجهت است. پیشنهاد می‌شود که در حوزه حلول دیون نظریه عدم حلول دیون متوفی و ورشکسته پذیرفته شود که بر اساس آن وراث حقوق دائن را بدون جهت از بین نبرده و مشمول قاعده دارا شدن ناعادلانه نشوند. مبنای مورد پذیرش در فقه و حقوق ایران قابل استناد است.

واژگان کلیدی

دین، اجل، حلول دیون مؤجل، حلول نسبی، حلول مطلق.